

org/sites/default/files/ Global% 20Terrorism% 20Index%202016_0.pdf

14. Benmelech E. What explains the Flow of Foreign Fighters to ISIS? [Електронний ресурс]: E. Benmelech, E. Klor Northwestern // University working paper – April 2016. – Режим доступу: http://www.kellogg.northwestern.edu/faculty/benmelech/html/BenmelechPapers/ISIS_April_13_2016_Effi_final.pdf

15. European Union terrorism situation and trend report 2017. [Електронний ресурс] – Режим доступу:

<https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/eu-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2017>

16. European Union terrorism situation and trend report 2016. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.europol.europa.eu/activities-services/main-reports/european-union-terrorism-situation-and-trend-report-te-sat-2016>

УДК 327(327.8:341.1)

Запорожченко Р.О.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

ТАКТИЧНА СКЛАДОВА ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНИХ ДЕРЖАВ У СИСТЕМІ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ

Розглядається проблематика ролі та місця сучасної держави в системі глобального управління. Проаналізовано теоретико-методологічні концепції глобального управління та їх застосовність у сучасних дослідженнях. Визначено особливості тактичної складової зовнішньої політики держав та розроблені індикатори (параметри) для їх типологізації. Запропоновано типологію тактик сучасних держав з урахуванням структурно-функціональних та ціннісно-нормативних параметрів.

Ключові слова: глобальне управління, держава, світовий порядок.

Запорожченко Р.А.

ТАКТИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ ВНЕШНЕЙ ПОЛИТИКИ СОВРЕМЕННЫХ ГОСУДАРСТВ В СИСТЕМЕ ГЛОБАЛЬНОГО УПРАВЛЕНИЯ

Рассматривается проблематика роли и места современного государства в системе глобального управления. Проанализированы теоретико-методологические концепции глобального управления и их применимость в современных исследованиях. Определены особенности тактической составляющей внешней политики государств и разработаны индикаторы (параметры) для их типологизации. Предложена типология тактик современных государств с учетом структурно-функциональных и ценностно-нормативных параметров.

Ключевые слова: глобальное управление, государство, мировой порядок.

Zaporozhchenko R.

THE TACTIC COMPONENT OF MODERN STATES' FOREIGN POLICIES IN THE SYSTEM OF GLOBAL GOVERNANCE

The present paper deals with the issue of the role and place of a modern state in the system of global governance. The theoretical and methodological conceptions of global governance and their implementation in modern research have been analyzed. The specificities of the tactic component of the states' foreign policies and the indicators (parameters) for their classification have been determined. The typology of modern states' tactics with the account for their structural and functional as well as value and normative parameters has been worked out.

Keywords: global governance, state, world order.

Активний розвиток глобальних і регіональних форм міжнародної взаємодії зумовлений оптимізацією державами власних зовнішньополітичних стратегій. Особливо актуальним це питання є для України, яка тривалий період не мала чітко визначеної зовнішньополітичної стратегії. Тому, на наш погляд, корисним буде проаналізувати, яким чином геополітичні гравці (актори) поводять себе на міжнародній арені, та оптимізувати власну стратегію із врахуванням успішного досвіду інших країн.

Сучасні дослідження ролі та місця держави в системі глобального управління розглядають її у двох аспектах – зовнішньої політики та участі в міжнародних відносинах. Означену проблематику в аспекті міжнародних структур розглядають Т. Делре, Ф. Корнегай, С. Евенетт, А. Бергер, М. Акман. Вони відзначають, що створення міжнародних організацій допомагає країнам оптимізувати свої зовнішньополітичні стратегії, створює «майданчик» для вирішення міжнародних проблем. Аспект зовнішньої політики досліджують С. Хук, Дж. Спаньєр, Д. Сандерс, Б. Апелдорн, Д. Хоутон. Вони зосереджують свою увагу на використанні зовнішньої політики як інструмента взаємодії між державами та збільшення свого впливу.

Однак бракує досліджень емпіричного характеру про тактичну складову держав. У зв'язку з цим доцільним вбачається визначення структурно-функціональних і ціннісно-нормативних параметрів тактичної складової зовнішньої політики сучасних держав у системі глобального управління. Для реалізації мети визначимо такі завдання: 1) розкриття теоретико-методологічних підходів до обґрунтування ролі та місця держави в системі глобального управління; 2) розробка індикаторів (характеристик об'єкта, що досліджується); 3) типологізація держав на основі запропонованих параметрів.

Також доцільно дослідити, як з позиції парадигмальної візії досліджується роль та місце держави в системі глобального управління. Домінуючими в теорії міжнародних відносин залишаються парадигми неореалізму та неолібералізму.

Зазначимо, що з точки зору *неореалізму* (попри те, що неореалісти визнають процеси глобалізації) держави залишаються основними акторами міжнародних відносин. Представники неореалізму (Х. Булл [1], К. Уолтц [2], Дж. Міршаймер [3]) відзна-

чають диференціацію ролі і вагомості держав в системі глобального управління, адже структурні характеристики міжнародних відносин залежать від співпраці та взаємодії між великими державами, що можливо лише в тих сферах, у яких інтереси держав збігаються: переділ ресурсів, військово-оборонна сфера, інвестиційна політика, розвиток інформаційних технологій, боротьба проти міжнародного тероризму.

З точки зору неореалістів, важливим критерієм розвитку системи міжнародних відносин є «дилема безпеки»: коли безпека однієї держави напряму зменшує безпеку інших держав. Якщо подивимось на щорічний міжнародний рейтинг військової могутності держав «Global Firepower» [4], то можемо побачити, що до першої десятки входять потужні держави: США, Росія, Китай, Індія, Франція, Великобританія, Японія, Туреччина, Німеччина, Єгипет, які створюють певний геополітичний «баланс сил».

Дж. Міршаймер зазначає, що глобальний політичний простір є анархічним. Водночас анархія не є синонімом безладу, а означає відсутність арбітра, який міг би регулювати міжнародні відносини. Адже неможливо наперед передбачити мотиви держав, що створюють умови для постійної напруги, нарощування військової спроможності, стимулює держави наносити превентивні (попереджувальні) удари [5, с. 73-75].

Таким чином, визнаючи можливість багатосторонніх механізмів взаємодії у глобальному економічному просторі, неореалісти скептично ставляться до дієспроможності політичного механізму співпраці на міжнародній арені.

Представники *неолібералізму* (Дж. Ікенбері [6], М. Дойль [7], Дж. Най [8], Р. Кохен [9], Т. Вайс [10]) акцентують на тому, що держава не є єдиним гравцем у системі міжнародних відносин, віддаючи належне ролі і впливу інших учасників міжнародних відносин на переділ впливу, а саме транснаціональним корпораціям, міжнародним об'єднанням. Вони створюються майже в усіх сферах і покликані вирішувати гострі питання сучасності методами розширеної співпраці та постійної взаємодії. Неоліберали, відзначаючи конфліктогенну складову зовнішньої політики держав, вважають міжнародні організації інструментом попередження і регулювання конфліктів. Адже в основі сучасного глобального управління лежить *міжнародний інтерес*, що

формує спільні та загальні принципи взаємодії держав.

Якщо неореалісти трактують політику як пряме використання сили, то неоліберали вважають, що політику варто розуміти як сферу домовленостей і компромісів із гнучкими, проте вагомими важелями правового регулювання. Міжнародні об'єднання у такому сенсі слугують альтернативою егоцентричним державам, які, виходячи з власних національних інтересів, створюють передумови для конфліктів.

Проте, з точки зору аналізу розкриття тактик зовнішньої політики, деякі означені позиції парадигм вбачаються спірними. Зокрема неореалісти вважають державу єдиним гравцем світової політики, не приділяючи достатньої уваги ролі міжнародних організацій. Також поза увагою неореалістів залишається практика «приватизації» державних функцій. Неореалізм наголошує на тому, що побудова якісного міжнародного об'єднання неможлива, оскільки, наприклад, такі функції, як оподаткування чи безпекова функція залишаються за державою. Утім, військові приватні структури доводять, що держави позбавляються монопольного права на використання сили та підтримки безпеки. Для неоліберальної моделі характерною є утопічність, оскільки неоліберали виключають конфлікт з тактики держав, хоча сучасні прецеденти поведінки держав доводять протилежне.

Враховуючи вищезазначене, для визначення типології тактичної складової зовнішньої політики сучасних держав доцільним уявляється розробка методологічних параметрів. Поняття тактики здебільшого використовується у воєнних науках, і трактується як структурна частина військового мистецтва. У нашому дослідженні ми розуміємо тактику як комплекс заходів, спрямованих на створення ефективних умов розвитку держави в економічному, соціально-культурному та політичному середовищах і досягнення високих показників дієспроможності держави на глобальному просторі.

Серед основних параметрів, які пропонуються нами для визначення типів тактик сучасних держав, можна назвати такі: використання сили, участь у міжнародних організаціях та бренд (марка) держави.

Оскільки стрижневою категорією визначення ролі та місця держав у рамках означених парадигм є «сила», яка не втрачає своєї актуальності, доцільним вбачається почати з цього параметра.

1. *Використання сили*, тобто застосування усіх можливих інструментів (економічних, політичних, культурно-інформаційних, військових) для збільшення домінування у світі, поширення впливу й створення безпекового простору навколо держави. Для визначення параметра сили можна застосовувати дві дефініції, серед яких «*hardpower*» («жорстка сила», акумуляція економічних, військових інструментів для кореляції поведінки інших акторів на міжнародній арені) і «*softpower*» («м'яка сила», домовленість, дипломатія та взаємодія, акцент на культурно-інформаційних інструментах, дипломатії, добровільності і взаєморозуміння);

2. *Участь у міжнародних організаціях* є невід'ємною складовою глобального управління. На сьогодні існує велика кількість міжнародних об'єднань *регіонального* (ASEAN, МЕРКОСУР, ЄС, НАФТА), *міжрегіонального* (НАТО, ОПЕК) та *глобального* (ООН, МВФ, Світовий Банк, БРІКС, G7, G20, СOT) рівнів. Інтеграція до таких форматів використовується державами як інструмент збільшення власного впливу на міжнародні відносини. Залежно від активності інтеграції держави та її місця і ролі в організаціях, можна виділити такі рівні: *високий* (домінування в організаціях, максимальна акумуляція ресурсів для забезпечення власного положення), *середній* (інтеграція до міжнародних організацій з досить помірним положенням, поступове нарощування впливу), *низький* (інтеграція до організацій зі слабкими позиціями участі та домінування в них, формальна участь).

3. *Бренд держави* є не просто позиціонуванням себе в системі міжнародних відносин, але й створенням конкретного іміджу держави в різних сферах, таких як культура, економіка, туризм. Для визначення бренду держави будемо використовувати міжнародний рейтинг «Country BrandIndex» [11], тобто рейтинг національних брендів, метою якого є врахування думок та інтересів міжнародної бізнес-еліти, туристів, лідери суспільної думки. Автори рейтингу пропонують свою типологію національних брендів, серед яких вони виділяють чотири типи: «держави», «держави зі статусом», «держави досвіду», «держави-бренди».

Типологія. Означені нами параметри дозволяють виділити п'ять типів тактик сучасних держав, а саме: експансіоністський, консалтинговий, модернізаційний, постколоніальний і ресурсний (див. табл. 1).

Експансіоністський тип. Державою такого типу є Сполучені Штати Америки. У глобальному просторі США використовують принцип «жорсткої сили», тобто постійне і динамічне нарощування потужності в світі, участь у військових конфліктах, перерозподіл сфер впливу, боротьбу за ресурсно-енергетичні важелі впливу. Аналіз щорічних звітів Гейдельберзького Інституту Міжнародних конфліктів [12] виявив, що за останні двадцять років США брали участь у військових операціях у восьми країнах по всьому світу, а саме: Югославія (1999 р.), Афганістан (2001-2014 рр.), Ірак (2003 р. – нині), Гаїті (2004 р.), Сомалі (2004-2010 рр.), Лівія (2011 р.), Сирія та Ірак (2011 р. – нині), Ємен (2015 р. – нині).

Крім того, держави цього типу мають високий рівень інтеграції до міжнародних об'єднань. Сполучені Штати Америки є потужним інвестором для Світового Банку (15,85% голосів) та МВФ (17,46% квот, 16,52% голосів) [13, с. 48; 14], що забезпечує їм досить велику частку голосів. Вони домінують у міжнародних організаціях та клубних форматах глобального управління. США є постійним членом Ради Безпеки ООН, тобто мають право вето на будь-яке рішення організації, що є вагомим фактором впливу на світову політику. Входять до G7 («Велика сімка») та G20 («Велика двадцятка») – міжнародних клубів, які напрацьовують спільні стратегії з подальшого розвитку системи міжнародних відносин та світової економіки, узгоджують концепції вирішення міжнародних проблем. Важливу роль відіграє і членство США у Світовій Організації Торгівлі (СОТ) [15], що впливає на світову економіку. Окрім того, США мають і регіональні важелі впливу – НАТО (Організація Північноатлантичного договору).

США будують свою зовнішню політику на принципах неореалізму. Діючи в регіональному і глобальному просторах, Сполучені Штати користуються власними інтересами, підтримуючи статус наддержави. Американський дослідник Д. Реверон визначає у стратегії зовнішньої політики США основи світової гегемонії, високий рівень національної безпеки, яка підтримує домінування, комбінування військових, економічних і політичних інструментів, а також вплив історичного досвіду на сучасний стан зовнішньої політики держави [16, с. 45-109].

Важливим параметром також є бренд держави. Згідно з даними міжнародного рейтингу «Country Brand Index» [11], США є «державою-брендом». Вони домінують у

культурно-інформаційному просторі (індустрія музики, кіно, моди), є одним із потужних фінансових центрів світу, активно розробляють і впроваджують інформаційні технології, створили власні «бренди» у виробництві («Apple», «Coca-Cola», «McDonalds», «Amazon», «Google», «FordMotorCompany», «VISA», «Tesla» та інші). У загальному рейтингу США займають 7-му позицію і входять до ТОП-10 світових держав-брендів.

Консалтинговий тип. Державами такого типу є Німеччина, Японія, Франція, Великобританія, Італія. Держави цього типу характеризуються використанням «м'якої сили», тобто політики домовленостей, компромісів, уникнення конфліктів. Стратегія зовнішньої політики таких держав поступальна, раціональна і далекоглядна. Такі держави є зазвичай посередниками у конфліктних ситуаціях регіонального і глобального рівнів, «радником» у процесах економічного, політичного чи соціального розвитку.

Для держав цього типу характерна висока інтеграція у міжнародні організації регіонального і глобального рівнів. Вони займають домінуюче положення в Світовому Банку (Японія – 6,84% голосів, Німеччина – 4% голосів; Франція і Великобританія – 3,75% голосів, Італія – 2,64% голосів) та МВФ (Японія – 6,48% квот, 6,15% голосів; Німеччина – 5,60% квот, 5,32% голосів; Великобританія – 4,24% квот, 4,03% голосів; Франція – 4,24% квот, 4,03% голосів; Італія – 3,17% квот, 3,02% голосів) [13, с. 48; 14]. Також ці держави входять до міжнародних клубів G7 і G20, вони є членами СОТ, і дві держави (Франція і Великобританія) є постійними членами Ради Безпеки ООН і мають право вето.

Німеччина, Франція, Великобританія та Італія є країнами-членами Європейського Союзу – регіонального об'єднання, що дає їм додаткові переваги в глобальному управлінні. Адже ЄС також є учасником міжнародної політики, активно діє в рамках міжнародних самітів, співпрацює як з окремими країнами, так і з регіональними організаціями.

У зовнішній політиці держави консалтингового типу використовують принцип неолібералізму, особливістю якого є відмова від війни як інструменту домінування, виробленням спільних стратегій взаємодій, намаганням визначити міжнародні інтереси в різних сферах, активною інвестиційною політикою щодо інших держав, врегулюванням міжнародних проблем шляхом

переговорів, дипломатії та взаємоповаги. Важливим також є створення навколо себе безпекового простору, тобто залучення усіх наявних ресурсів для динамічного розвитку і стабільності в регіоні.

Міжнародний рейтинг «Country Brand Index» [11] називає держави консалтингового типу «державами-брендами». Для них характерна наявність великої кількості транснаціональних корпорацій, інтеграція в міжнародну економіку і домінуючі позиції в ній, розширена співпраця в конкретних галузях (інформаційній, технічній, екологічній, комунікаційній). У загальному рейтингу зазначені країни мають такі позиції: Японія – на першому місці, Німеччина – на третьому, Великобританія – на дванадцятому, Франція – сімнадцятому, Італія – вісімнадцятому.

Модернізаційний тип. До цього типу можна віднести Індію та Китай. Першочерговим завданням для таких держав є підтримка безпекового простору навколо себе, домінування в регіональному просторі, активне залучення до процесу глобального управління. Тож на світовій арені вони використовують принцип «soft-power», поступово розширюючи свій вплив та формуючи єдину стратегію зовнішньополітичної діяльності. М. Гаррі зазначає, що для Китаю важливим є забезпечення політичної та економічної безпеки, необхідної для довгострокового сталого розвитку [17, с. 83]. Вихідним принципом для Індії є «готовність продовжувати переорієнтацію пріоритетів країни з геополітичного конфлікту на економічний розвиток» [18, с. 207]. Тобто обидві держави націлені на само модернізацію та збільшення свого впливу в глобальному просторі, спираючись на регіональні можливості.

Для Китаю та Індії властивий високий рівень участі в міжнародних організаціях. З кожним роком вони намагаються збільшити свій вплив у Світовому Банку (Китай – 4,24% голосів; Індія – 2,91% голосів) та МВФ (Китай – 6,41% квот, 6,09% голосів; Індія – 2,76% квот, 2,64% голосів) [13, с. 48; 14]. Окрім того, Китай є постійним членом Ради Безпеки ООН; обидві держави входять до G20. Утім, не зважаючи на досить впливові показники в міжнародному просторі, перевага в зовнішньополітичних стратегіях обох країн досі надається альтернативному розумінню глобального управління. Результатом цього стало створення БРІКС (Бразилія, Росія, Індія, Китай, Південно-Африканська республіка) [19] – неформаль-

ного об'єднання, спрямованого на економічну співпрацю, прискорення соціального і культурного розвитку держав, активну науково-дослідну діяльність, розширену інвестиційну політику.

Тактична складова зовнішньої політики Китаю формується крізь призму довгочасних відносин між різними акторами глобального управління. Стабільний розвиток і формування безпекового простору є першочерговими завданнями для Китаю, який, модернізуючись, намагається вибудувати розгалужену мережеву систему впливу у різних регіонах. Китайський дослідник Чжун Чіан Тенг наголошує на тому, що Китай створює свою зовнішню стратегію на довготривалій період, зважаючи на сучасні глобалізаційні тренди [20, с. 84-113]. Індія ж не приховує свого бажання зайняти високу позицію в системі глобального управління. Модернізаційні процеси, які відбуваються в країні, прискорюють темпи економічного розвитку, а також утворюють новий пласт політичної еліти. Результатом цього є швидке зростання ролі Індії у світовій економічній і політичній площині. Індія вже зараз позиціонує себе як лідер в Південній Азії, маючи великі демографічні, військові, виробничі потужності, вона використовує глобалізаційні тренди та розширює свій вплив за межі регіону.

Міжнародний рейтинг «Country Brand Index» [11] включив Індію та Китай до переліку «держав-досвіду», які активно екстраполюють на власні економіку та виробництво західні практики, створюють сприятливі умови для залучення інвестицій, формують новий кластер власних брендів («Lenovo», «AliExpress», «Baidu», «Tata Motors», «Infosys», «Maroma»). У загальному рейтингу Китай на 28-ій позиції, Індія – на 50-й.

Постколоніальний тип. Державами цього типу є Сінгапур, Індонезія, Малайзія. Для держав цього типу притаманним є використання принципу «soft-power», тобто гнучкої політики «м'якої сили». Акцент робиться не на зовнішню політику, а на внутрішню, тобто забезпечення стабільного економічного і соціального розвитку, створення безпекового простору навколо себе, активну взаємодію з потужними акторами глобального управління, залучення інвестицій.

Держави постколоніального типу мають середній рівень інтеграції до міжнародних організацій. Для них це скоріше формальність, аніж боротьба за домінування. Адже

вони не мають реальних важелів впливу на прийняття рішень у міжнародних об'єднаннях. Наприклад, у Світовому Банку (Індонезія – 0,98%) і МВФ (Індонезія – 0,98% квот, 0,95% голосів; Сінгапур – 0,82%, 0,80%; Малайзія – 0,76%, 0,75%) вони мають середні позиції [13, с. 48; 14]. Усі вищезазначені країни є членами СОТ, також Індонезія є членом G20.

Окремо варто звернути увагу на те, що держави цього типу орієнтовані не на глобальний, а на регіональний рівень, адже вони є засновниками і членами ASEAN (організація держав Південно-Східної Азії). Метою об'єднання є прискорення економічного та соціального розвитку в регіоні, а також створення сприятливих умов для розв'язання конфліктів. Тобто використання принципу «превентивної дипломатії», що орієнтована на попередження конфліктів і створення умов для їх вирішення. Одним із механізмів такої політики є щорічний регіональний форум ASEAN, до участі в якому залучаються й потужні гравці глобального управління (США, Китай, Індія, Європейський Союз, Російська Федерація).

Для тактичної складової зовнішньополітичної стратегії держав постколоніального типу характерним є неоліберальне сприйняття міжнародної політики. Індійський дослідник А. Ачарья [21, с. 241] говорить про те, що «східна специфіка» азіатських країн базується на протиставленні регіональних норм транснаціональним. Це пояснюється економічними проблемами в регіоні, відмовою від конфлікту та інтервенції як інструментів впливу, орієнтацією на внутрішні ресурси, формуванням власних транснаціональних корпорацій. Тобто ціннісно-нормативне забезпечення зовнішньої політики азіатських країн пояснюється їхніми регіональними амбіціями.

Міжнародний рейтинг «Country Brand Index» [11] відносить Малайзію та Індонезію до типу «держав», що мають показники нижче середнього в індикаторах статусу і досвіду. Сінгапур відносять до типу «держав-бренд», адже він має високі показники в індикаторах статусу і досвіду, та володіє конкурентними перевагами. У загальному рейтингу Сінгапур посідає 14-ту сходинку з 75-ти країн, а Малайзія та Індонезія розмістились на 48-мій і 66-тій позиціях.

Ресурсний тип. Державами такого типу є Російська Федерація та Саудівська Аравія. Держави цього типу використовують принцип «hard power» для власного регіонального домінування і для домінування в

глобальному просторі. За останні двадцять років Росія була учасником військових конфліктів з Чеченською Республікою (1999-2000 рр.), Грузією (2008 р.), Україною (2014 р. – нині) та бере участь у громадянській війні в Сирії (2011 р. – нині). Саудівська Аравія також бере активну участь у війні в Сирії, ініціювала вторгнення до Ємену (2015 р.), має напружені стосунки з Іраном та Ізраїлем. За даними міжнародного рейтингу «Global Firepower» [4], обидві держави мають високі позиції: Росія займає друге місце, Саудівська Аравія – двадцять четверте, і щорічно відбувається модернізація і збільшення військових сил.

Для обох держав є характерною висока участь в міжнародних організаціях. Росія і Саудівська Аравія є членами СОТ, G20, мають вагомі позиції в МВФ (Росія – 2,71% квот, 2,59% голосів; Саудівська Аравія – 2,10% і 2,02% відповідно) та Світовому Банку (Росія – 2,77% голосів; Саудівська Аравія – 2,77%)[13, с. 48; 14]. Окрім того, Росія є постійним членом Ради Безпеки ООН і має право вето, співзасновницею БРІКС, бере активну участь в регіональних об'єднаннях СНД (Співдружність незалежних держав) і ШОС (Шанхайська організація співробітництва).

Саудівська Аравія також активно нарощує свій вплив у регіональних організаціях. Вона є ключовим гравцем в Лізі арабських держав (ЛАД), Організації Ісламського співробітництва (ОІС), Раді співробітництва арабських держав Перської затоки (РСАДПЗ) та Організації країн-експортерів нафти(ОПЕК), і має міцні відносини з країнами, що є постійними членами Ради Безпеки ООН (США, Китай). І хоча для Росії і Саудівської Аравії міжнародні організації не є важливим інструментом розширення свого впливу, проте вони використовують їх для створення «балансу сил» в регіонах і просування власного авторитету і статусу в глобальній площині.

Стратегічне планування зовнішньої політики обох держав має специфіку з певними тактичними особливостями. Російський дослідник А. Дрякін, аналізуючи концепції російської зовнішньої політики, зазначає такі особливості: «переосмислення зовнішньополітичних пріоритетів Росії у зв'язку з посиленням її ролі у формуванні міжнародного порядку денного, скорочення можливості історичного Заходу домінувати в світовій економіці і політиці, орієнтація на східно-азіатські саміти як майданчик для стратегічного діалогу між лідерами, розвиток

відносин з Азіатсько-Тихоокеанським регіоном» [22, с. 95]. Тобто неможливість та / або небажання Росії розподіляти сфери впливу на території Європи, Латинської Америки та Близького Сходу, де головною домінуючою силою є США, підштовхує першу на переорієнтацію власних геополітичних «бажань».

Саудівська Аравія намагається використовувати як принципи «жорсткої сили», так і принципи домовленостей у своєму стратегічному плануванні зовнішньої політики. Останнім часом актуальною для Саудівської Аравії є концепція посередництва, що ґрунтується на максимальній участі в регіональних організаціях, формування образу «арбітра» в регіональних конфліктах, активна взаємодія з потужними гравцями глобального управління – США, Китаєм, Росією, Європейським Союзом. Саудівська Аравія також намагається сформувати «образ» регіональної «наддержави», гегемона і лідера ісламських країн Близького Сходу. Такі принципи, як зазначає дослідник М. Камрава [23, с. 154-156], стали основою зовнішньополітичної стратегії держави. Тож для Саудівської Аравії є притаманним комбінування практик участі в регіональному домінуванні – як неореалізму, так і неолібералізму. Такі інструменти, як війна і посередництво використовуються один за одним, залежно від динаміки конфлікту, участі в

ньому акторів глобального управління, «фінансовій ліквідності».

Не дивлячись на такі розгалужені стратегії зовнішньополітичної спрямованості як Росії, так і Саудівської Аравії, міжнародний рейтинг «Country BrandIndex» [11] відносить обидві країни до типу «держави», приділяючи увагу досить низьким показникам серед індикаторів статусу і досвіду. У загальному рейтингу Росія і Саудівська Аравія посідають 31-шу і 39-ту сходинки відповідно. Адже вони мають широкий спектр енергетичних ресурсів, що дозволяє їм пливати на міжнародну економіку та позиціонувати себе «нафтовими країнами», проте відсутність транснаціональних корпорацій, безпосередня участь держави в регулюванні національної економіки, важкі умови для ведення бізнесу і авторитарність політичних режимів заважає Росії і Саудівській Аравії формуватися як регіональні «держави-бренди».

До цього варто додати традиційність і певний консерватизм обох політичних систем, що в результаті заважає їм користуватися досвідом західних країн для збільшення динаміки економічного і соціального розвитку, а також формування комплексу заходів, орієнтованих на збільшення потужності економіки і виробництва.

Таблиця 1.

Типологія тактик сучасних держав

№	Типи тактик сучасних держав	Параметри	Приклади країн
1	Експансіоністський	<ul style="list-style-type: none"> Використання «hard-power»; Висока інтеграція в міжнародні організації; Неореалізм, розширення сфер впливу, домінування в регіональному і глобальному масштабах; «Держава-бренд». 	США
2	Консалтинговий	<ul style="list-style-type: none"> Використання «soft-power»; Висока інтеграція в міжнародні організації, акцент на неформальні (клубні) організації; Неолібералізм, створення безпекового простору навколо себе, проведення політики домовленостей, допомога сусіднім державам; «Держави-бренди»; входять до ТОП-20 рейтингу Country BrandIndex. 	Німеччина, Франція, Великобританія, Італія, Японія.
3	Модернізаційний	<ul style="list-style-type: none"> Сила застосовується лише для власної безпеки і захисту внутрішнього простору; Висока участь в міжнародних організаціях; Неолібералізм, економічне домінування в регіоні, розвиток держави за рахунок економічних інструментів та розширеної інвестиційної політики; «Держави досвіду», які поступово стають брендами. 	Індія і Китай.
4	Постколоніальний	<ul style="list-style-type: none"> Використання «soft-power»; Середня участь в міжнародних організаціях; Неолібералізм, але акцент не на зовнішню, а на 	Сінгапур, Індонезія,

		внутрішню політику; • «Держава-бренд» та «держави».	Малайзія.
5	Ресурсний	• Використання «hard-power» для регіонального домінування; • Висока участь в міжнародних організаціях з високою динамікою збільшення домінування; • Неореалізм; • «Держави».	Російська Федерація, Саудівська Аравія.

Таким чином, для більшості держав, які були нами розглянуті, характерна висока інтеграція до міжнародних організацій, якісна брендова політика в економічній сфері, використання інструментів впливу на регіональну і глобальну системи управління. Тобто є держави, які використовують міжнародні організації як інструмент домінування, є держави, які надають перевагу регіональній політиці, а є держави, які намагаються створити «альтернативу» існуючій розстановці сил в глобальному просторі.

Серед вищезначених типів тактик сучасних держав, найбільш оптимальними є експансіоністський і консалтинговий типи. Адже висока участь в міжнародних організаціях, створення бренду держави, комбінування парадигм неолібералізму та неореалізму, військова могутність дають державам цього типу міцні позиції в системі глобального управління.

Насамкінець, зауважимо, що розробка типології тактик сучасних держав потребує подальшого аналізу форм взаємодії держав з іншими акторами глобального управління у контексті «держави-ГНК» та/або «держави-міжнародні рухи» крізь призму зовнішньо-економічних стратегій сучасних держав.

ЛІТЕРАТУРА

- Bull H. The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics / Hedley Bull. – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2012. – 368 p.
- Waltz K. Theory of International Politics / Kenneth Waltz. – Boston: McGraw-Hill, 1979. – 256 p.
- Mearsheimer J.J. The Tragedy of Great Power Politics / John J. Mearsheimer. – New York: W.W. Norton & Company, 2001. – 555 p.
- The complete Global Firepower list puts the military powers of the world into full perspective/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalfirepower.com/countries-listing.asp>
- Mearsheimer J.J. Structural Realism / [Електронний ресурс] / John J. Mearsheimer. – Режим доступу: <http://mearsheimer.uchicago.edu/pdfs/StructuralRealism.pdf>
- Ikenberry G.J. Liberal Order and Imperial Ambition: Essays on American Power and International Order/ G. John Ikenberry. – Cambridge: Polity Press, 2006. – 312 p.
- Doyle M.W. Liberalism and World Politics / Michael W. Doyle. // American Political Science Review. – 1986. – Vol. 80 (4). – P. 1151-1169.
- Nye J.S. Soft Power: The Means To Success In World Politics / Joseph S. Nye. – New York: Public Affairs, 2005. – 191 p.
- Keohane R.O. International Institutions and State Power / Robert Owen Keohane. – Boulder: Westview Press, 1989. – 270 p.
- Weiss Th. The UN and Global Governance: An Idea and its Prospects / Th. Weiss, R. Thakur. – Bloomington: Indiana University Press, 2010. – 448 p.
- Country Brand Index 2014-2015. FutureBrand/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.futurebrand.com/uploads/CBI2014-5.pdf>
- Konflikt barometer [Електронний ресурс] / Heidelberg Institute for International Conflict Research. – Режим доступу: <http://hiik.de/de/konfliktbarometer/>
- The World Bank and the Emerging World Order. Adjusting to multipolarity at the second decimal point / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ciaonet.org/attachments/18025/uploads>
- IMF Members' Quotas and Voting Power, and IMF Board of Governors / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.imf.org/external/np/sec/memdir/members.aspx>
- World Trade Organization [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wto.org/>
- Reveron D.S. US Foreign Policy and Defense Strategy: The Evolution of an Incidental Superpower / Derek S. Reveron, Nikolas K. Gvosdev and Mackubin T. Owens. – Washington: Georgetown University Press, 2014. – 272 p.
- Гарри М. Конкурентные стратегии Пекина и малых стран АСЕАН в Южно-Китайском море / М. Гарри // Международные процессы. – 2015. – Т.13, № 1 (40). – С. 81-88.
- Савчак Н. Китай та Індія у глобальних трансформаційних процесах сучасності / Н. Савчак // Науковий вісник Дипломатичної академії України, 2012. – С. 205-211.
- The BRICS Post [Електронний ресурс] / BRICS. – Режим доступу: <http://thebricspost.com/>
- China and the Developing World: Beijing's Strategy for the Twenty-first Century / Joshua Eisenman, Eric Heginbotham, Derek Mitchell (Eds.). – London: Routledge, 2015. – 256 p
- Acharya A. How Ideas Spread: Whose Norms Matter? Norm Localization and Institutional Change in Asian Regionalism / Amitav Acharya // International Organization. – 2004. – Vol. 58 (2). – P. 239-275.
- Дрякин А. Внешнеполитическая стратегия России на современном этапе: нормативно-пра-

вовая база / А. Дрякин // Право и управления. XXI век. – 2015. – №1 (34). – С. 92-96.

23. Kamrava M. Mediation and Saudi Foreign Policy / Mehran Kamrava // Orbis. – 2013. – 57(1). – P. 152-170.

УДК 355.01

Целуйко В.О.

Харківський національний
університет імені В.Н. Каразіна

РОЛЬ ВЕЛИКИХ МІСТ У СУЧАСНИХ ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ.

Частина 1.

Досліджується феномен перенесення бойових дій до великих міст у сучасних збройних конфліктах. Перша частина статті присвячена військовій складовій. Запропонована змішана класифікація населених пунктів з використанням елементів пострадянської та англосаксонської військової думки. Розглядаються військові причини перенесення бойових дій до великих міст та поширені форми таких бойових дій.

Ключові слова: велике місто, сучасні збройні конфлікти, штурм, осада, блокада.

Целуйко В.А.

РОЛЬ БОЛЬШИХ ГОРОДОВ В СОВРЕМЕННЫХ ВООРУЖЕННЫХ КОНФЛИКТАХ. Часть 1.

Исследуется феномен перенесения боевых действий в большие города в современных вооруженных конфликтах. Первая часть статьи посвящена военной составляющей. Предложена смешанная классификация населенных пунктов с использованием элементов постсоветской и англосаксонской военной мысли. Рассматриваются военные причины перенесения боевых действий в большие города и распространенные формы таких боевых действий.

Ключевые слова: большой город, современный вооруженный конфликт, штурм, осада, блокада.

Tseluyko V.

THE ROLE OF LARGE CITIES IN MODERN ARMED CONFLICTS

Part 1.

The phenomenon of combat transfer into large cities in modern armed conflicts is examined in this Article. The first part of the Article is devoted to their military component. The mixed classification of populated locations applied with elements of Post-Soviet and Anglo-Saxon military science is introduced. Military purposes for transfer of armed actions into a large cities as well as a wide spread forms of such actions are considered.

Keywords: large city, modern armed conflict, assault, siege, blockade.

Війна на Донбасі стала для Української держави важким випробуванням. Збройні Сили, які деградували протягом понад двох десятиліть Незалежності зіткнулися з потужним ворогом в особі місцевих сепаратистів, російських найманців та кадрових військових російської армії. Не зважаючи на вкрай несприятливі стартові

умови, Збройні Сили України разом із формуваннями інших силових відомств і добровольчими формуваннями змогли стабілізувати лінію фронту, при цьому під контроль України повернулися декілька великих міст та агломерацій (Маріуполь, Краматорська та Лисичансько-Северодонецька агломерації). Але на непідконтрольній території ОРДЛО залишилися великі міста та агломерації, у тому числі й два обласних центри Донбасу.